

BVD / SBP

— rapportage over internationale ontwikkelingen
feiten en achtergronden die van belang
kunnen zijn voor de binnenlandse veiligheid

Nr. A83/035

19 september 1983

BULGAARSE CULTUURMINISTER IN NEDERLAND OP BEZOEK

Naar aanleiding van het bezoek dat de Bulgaarse minister van Cultuur,
, van 27 tot en met 29 september aan ons land zal brengen,
wordt in deze FOCUS aandacht besteed aan recente ontwikkelingen in het
cultuurbeleid van Bulgarije.

De liberalisering die kenmerkend is geweest voor het cultuurbeleid van
, tijdens haar ministerschap van 1975 tot aan haar dood
in 1981, is nauwelijks terug te vinden in de politiek van haar opvolger
. Weliswaar valt er in kunstkringen nog een zekere invloed van
te bespeuren, maar van overheidswege wordt het cultuurbeleid
weer in een streng ideologisch kader geplaatst.

BULGAARSE CULTUURMINISTER IN NEDERLAND OP BEZOEK

Ontwikkelingen in het Bulgaars cultuurbeleid vanaf 1975

als dochter van de huidige partij-
chef, tevens staatshoofd, , wist zich als minister van Cultuur
(sinds 1975) en lid van het Politburo van de CPB (Bulgarije)(sinds 1979),
mede door haar sterke persoonlijkheid en grote invloed op haar vader, te ont-
wickelen tot een van de meest prominente politici van Bulgarije.
Het lukte haar de Bulgaarse kunst uit een betrekkelijk isolement te halen en
door middel van uitwisselingen en tentoonstellingen het aanzien van de Bul-
gaarse beschaving, met name in het Westen, op te vijzelen. Deze ontsluiting
van Bulgarije op het internationale vlak combineerde ze met een geleidelijke
liberalisering van het binnenlands cultuurbeleid. Overeenkomstig haar stel-
regel, dat "intelligentere mensen zich met intelligentere zaken (moeten) gaan
bezighouden", creëerde ze meer ruimte voor de beoefening van de schone kunsten
en gaf ze gelegenheid tot experimenten op ander gebied.
Ze kan beschouwd worden als stuwende kracht achter de grootscheepse viering van
het 1300-jarig bestaan van de Bulgaarse Staat, in het najaar van 1981, die
volgens waarnemers een impuls heeft gegeven aan het nationale zelfbewustzijn.
Dezelfde viering is echter ook oorzaak geworden van een groeiende ontevreden-
heid tegen het beleid van in verband met de grote financiële offers die
haar plannen vroegen : zo wendde ze bijvoorbeeld het budget voor de bouw van
80.000 flatwoningen aan voor de constructie van een 'Paleis van Cultuur'.
Voordat de festiviteiten een aanvang hadden kunnen nemen, overleed op
21 juli 1981 onder onduidelijke omstandigheden. Haar opvolger werd

doorliep tot 1971 een partijcarrière in
zijn geboortestreek Sliven. In 1971 werd hij lid van het Centraal Comité van de
CPB en van 1971 tot 1979 was hij eerste secretaris van het partijcomité van Sofia
Sinds 1979 is kandidaatlid van het Politburo, belast met Cultuur, Op-
voeding en Gezondheidszorg, en plaatsvervangend premier.

De benoeming van tot haar opvolger heeft om een aantal redenen
de aandacht getrokken :
allereerst omdat de voordracht voor benoeming ruim zeven maanden op zich liet
wachten, vervolgens omdat die vervat was in een doctrinaire rede van de partij-
secretaris voor ideologie en tenslotte omdat het de benoeming betrof van
een man die weliswaar een assistent van was geweest, maar toch veeleer
beschouwd moest worden als een partijpoliticus zonder opmerkelijke kennis van,
of talent op cultureel gebied.

De combinatie van deze drie gegevens rechtvaardigen de veronderstelling dat in de hoogste partijregionen een ernstig verschil van mening was ontstaan over het te volgen beleid. Met name de Moskoufractie binnen de partijtop zal de experimenten en de veelvuldige intensieve contacten met het Westen niet erg op prijs hebben gesteld. Pas na een interne discussie van meer dan een half jaar heeft de partij kunnen besluiten niet verder te gaan op de door ingeslagen weg van liberalisering.

In de rede die voorafging aan de voordracht van voor de post van minister van Cultuur, op 1 februari 1982, merkte de partij-ideoloog onder meer het volgende op :

"Onze nationale politiek is gebaseerd op de ideeën, de principes en de criteria van het Marxisme-Leninisme, en weerspiegelt de belangen van het hele volk. Het is geen geheim echter, dat sommige personen die hardop hun instemming betuigen met de partijpolitiek niet altijd die lijn volgen. Er heerst een zekere ideologische onverschilligheid en soms onverantwoordelijkheid in het onderschatten van ideologische aspecten van culturele activiteiten, met gevaar voor binnendringen van vreemde invloeden. Soms komt er een werk uit dat ingaat tegen de socialistische opvattingen, dat afwijkt van het dialectisch en historisch materialisme".

De zorgeloosheid ten aanzien van de ideologische aspecten baarde hem zorgen, evenals de gretigheid in het onderhouden van contacten met de Westerse wereld :

"De afstemming op de cultuuropvatting van de andere socialistische landen is van buitengewoon belang. Met name moet worden zorg gedragen voor een permanente interactie met de Sovjetcultuur. Maar ook in relatie tot andere landen vertegenwoordigt het cultuurbeleid een manier om buitenlandse politiek te bedrijven : het is een basisinstrument in de arena van de internationale politiek".

Aldus legde de partijtop de grenzen vast waarbinnen de minister van Cultuur zijn beleid mocht voeren. Hoewel dit opmerkelijk lijkt, omdat de minister formeel slechts verantwoording hoeft af te leggen aan het parlement, wekt het geen verbazing omdat het ministerie in feite niet meer is dan het uitvoerend apparaat van het CC-secretariaat voor Cultuur.

Vier maanden geleden, in mei 1983, bleek uit toespraken van _____ dat er van de implementatie van de marxistisch-leninistische dogma's in de kunst-uitingen nog niet veel was terechtgekomen, en dat de invloed van dieper geworteld was dan de partij had gehoopt :

"Ondanks de geweldige prestaties, moet helaas geconstateerd worden dat de houding tegenover de kunst vaak nog niet voldoet aan de eisen van de Bulgaarse socialistische cultuur. Met name het ideologische en politieke gehalte van de literatuur staat op een te laag peil, en te regelmatig ontbreekt het aan een op marxistisch-leninistische principes gebaseerde uitleg van fenomenen en processen. Ook de kwaliteit van de schrijvende pers moet aanmerkelijk verbeterd worden : we kunnen niet toestaan dat de massamedia aandacht besteden aan onvolwassen werk, en ideologische vrijheden tolereren. Vooral nu, in tijden van toenemende imperialistische dreiging tegen de vrede en het socialisme, zijn we verplicht nog vastberadener en principiëler te zijn, en ook het artistieke leven te betrekken in onze strijd voor een glorieuze toekomst.

Essentieel kenmerk van onze politiek is de vrijheid van individuele artistieke expressie, voorzover die gericht is op het bereiken van de meest verheven ideologische en artistieke resultaten (sic). Daarbij laten we ons leiden door de CPB, en volgen we het pad van vrede en vooruitgang schouder aan schouder met de Sovjet-Unie, de andere leden van de broederlijke socialistische gemeenschap, en alle andere oprechte en progressieve volkeren van deze wereld. Ons uitgangspunt zal zijn de waarheid, zoals door _____ geformuleerd :

'Politiek en literatuur, zowel als politiek en kunst, zijn één !' "

Deze toespraak maakte duidelijk dat in Bulgarije de herleving van de culturele traditie niet in staat is geweest het ideologische offensief, dat overigens op het ogenblik in vele Oosteuropese landen woedt, zonder al te grote verliezen te weerstaan.

In Bulgarije bepaalt de partij weer volledig in hoeverre bijvoorbeeld schrijvers en schilders in staat worden gesteld hun talenten te ontplooiën. Hun werk wordt daarbij getoetst aan de eisen van het 'socialistisch realisme', een begrip dat in de loop der tijd in onbruik is geraakt, maar nu weer met zoveel woorden wordt genoemd in een congresverslag in het partijdagblad. De relatieve vrijheid van expressie die ten tijde van mogelijk was geworden, heeft plaats moeten maken voor een 'beperkte vrijheid' waarvan slechts kan worden genoten zolang de uitingen ten dienste staan van 's lands politiek.

Dat deze beperking indruist tegen de bepalingen omtrent de culturele rechten van het individu , zoals die bijvoorbeeld in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (art. 18 en 19) en de Slotakte van de Akkoorden van Helsinki 1975 (Hoofdstuk 7) zijn vastgelegd, werpt een schril licht op het 'pad van de vooruitgang'. In cultureel opzicht leidt dat pad in ieder geval naar een eenzijdig ontwikkeld gebied, op het internationale vlak naar polarisatie en blokken.